

פרשת וירא

וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האוהל כחום היום (יח א)

א. הקב"ה חפץ בנסיגות לנסות את בריותיו כי לשם כך בראם

"כחום היום" - הוציא הקדוש ברוך הוא חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים, ולפי שראהו מצטער שלא היו אורחים באים - הביא מלאכים בדמות אנשים. (רש"י)

ויש להבין, דמאחר שראהו הקב"ה מצטער ויושב על פתח אהלו כחום היום לאורחים, הלא היה אפשר למעט בנס - והוא להשיב החמה לנרתיקה, ואז היו בני אדם יוצאים מבתיהם ומזדמנים לו אורחים - בני אדם ולא מלאכים, והיה אברהם אבינו זוכה לקיים מצות הכנסת אורחים בבני אדם, שהיא מצוה מעולה יותר מאשר במלאכים, ולמה השאיר החמה בתוקפה והוצרך לנס שיבואו מלאכים בדמות בני אדם? ואם משום שהיה אברהם חולה ולא רצה הקב"ה שיטרידוהו אנשים רבים בחוליו, הרי היה אפשר לרפאותו מיד מחוליו, ומה שעשה המלאך מהג' מלאכים שבא לרפאותו באותו יום - היה עושה הקב"ה מיד, ולמה השאירו בחוליו ואת החמה בתוקפה והוצרך בזה לקיים הכנסת אורחים מתוך צער, ובמלאכים בלבד ולא בבני אדם שהוא יותר מצוה?

מבחן האדם היא שעת הקושי והניסיון, וזו תכלית בריאת האדם לעבוד ולעמוד בנסיון כמבואר ב"מסילת ישרים" פ"א, מדריגת מהותו של האדם נמדדת בעיתות קושי להיבחן אם גם אז אוחז הוא בעבודתו ואינו מרפה ממנה, אברהם אבינו מקיים היה מצות הכנסת אורחים כל ימיו, עתה נזדמן לו לקיימה מתוך קושי, אלא שעדיין יש להבין דמעיקרא מאי סבר להוציא חמה כדי למונעו מאורחים, ולא להביאו לידי נסיון של קושי, ואילו לבסוף זימן לו אורחים?

להבין הענין נקדים שאלה נוספת, מאחר והתכלית הוא לעמוד בנסיון, מדוע הנסיגות המה לפרקים ואינם בכל עת ממש? כוונתנו לא רק לנסיגות הבלתי שיגרתיים שאינם תכופים, ואם כן בזמן שאין אנו נתקפים בהם לכאורה בטל מאיתנו התכלית ביחס לסוג אותם נסיגות הבלתי שיגרתיים. אלא גם לגבי הנסיגות השיגרתיים כשמירת הלשון, תיקון המידות והתאוות, הלא גם בהם ישנה הפוגה בין נסיון לנסיון, אם כן וכי בזמן ההפוגה לא מתקיימת בנו שום תכלית בבריאתנו שנבראנו לעבוד ולעמוד בנסיון? וגם אם נאמר שמחוייבת ההפוגה בין נסיון לנסיון, לפחות לכאורה נעדרת מאתנו אותה התעלות הבאה מנסיגות הבלתי שיגרתיים שהינם מזמן לזמן, והלא זה תכלית האדם.

אולם אין הענין כן, בשכר העמידה בניסיון לא מרוויח האדם רק את גבורת שעת העמידה בניסיון בלבד, אלא בכך שופך הוא אור על עבודתו גם כשאינו בשעת ניסיון. ונבאר את הדבר.

ב. כשעומד האדם בנסיון זהו מעמדו ומדריגתו גם כשאינו בשעת הנסיון

שני בני אדם שקדנים בתורה וקבועים בתפילה, והנה אירע איזשהו אירוע שהוצרכו אותם הבני אדם משום כך להתאחר בזמן משכבם הרגיל, והלכו לישון בשעות המאוחרות של הלילה, ועקב זה למחרת אחד קם לתפילה והשני לא, או עקב הטרדה כל שהיא אחד הגיע לקביעותו לתורה והשני לא, ובסך הכל במשך שנה שלמה נסתכם שאחד בא כל יום לתפילה ולתורה והשני חיסר פעמיים או שלוש, ובכן לנו נדמה שאין הבדל גדול ביניהם, וכי למה נחשב יומיים בשנה שהאחד בא הגם טרדותיו והשני נפקד מושבו.

אולם אין זו הסתכלות נכונה, אין ההבדל ביניהם יום או יומיים בשנה, אלא כל יום ויום שבאו שניהם להתפלל וללמוד זה מהות וערך שונה לחלוטין בין האחד לחבירו, שעות הקושי והטרידה שאירעו להם יומיים בשנה והאחד עמד בהם והשני לא - הרי אותו שעמד בהם גילה ערך חשוב והתייחסות מיוחדת

פרשת וירא

לתורה ולתפילה, והשני שבשעת קושי לא עצר בנפשו להתמיד כהרגלו - גילה ערך פחות לתורה ותפילה, אי לכך גם בזמנים השלווים והרגועים שראינום שניהם עובדי ה' ומתמידים בתורה ותפילה אין ערכם שווה כלל, שעת הקושי והניסיון גילתה שאצל העומד במבחן, התורה והתפילה הינם בתוך מעיו ומוכן הוא למסור נפשו עליהם, והשני גילה שאכן הוא אוהב תורה ותפילה אולם אין הוא מוכן למסור נפש עליהם, אם כן גם בזמן השלווה - כאשר לנו נראה לעין כאילו ואין הבדל ביניהם - בעצם שונים המה מדריגותיהם לחלוטין זה מזה.

ג. כל עמידה בנסיון שעומד אדם, מעלה הוא בכך את מהות מדריגתו, ואף שאין הדבר מוחשי בעוה"ז - לעתיד יומחש הדבר בבירור גדול

ולפי זה יובן היטב דברי הגמרא (חגיגה ט' ע"ב) שדרשה על הפסוק: "ושבתם וראיתם בין עובד אלקים לאשר לא עבדו", אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחת, והוא תימה גדולה, היאך ניתן לקרוא לשונה פרקו מאה פעמים - שאינו עובד אלקים, והלוא הלוואי שנשנה אנו פרקנו ארבע וחמש פעמים?

אלא אפשר הביאור בכוונת הפסוק הוא על דרך שביארנו קודם, דהיינו, לנו נראה ומוחש הבדל בין עובד אלקים ללא עבדו, כגון בין שני בני אדם אחד שומר מצוות ואחד עובר עבירות, אזי אנו גם בעינים הברשיות שלנו נבחין פשוט שזה עובד אלקים וזה לא. אולם לנגד עינינו אם נראה שני גאונים וצדיקים, ויאמרו לנו אחד שנה פרקו מאה פעמים והאחד מאה ואחת, בוודאי שלא נבחין בשום הבדל ביניהם, ונחלוק לשניהם כבוד הראוי לכבוד תורתם ללא שינוי, אולם אומר לנו הנביא, שלעתיד תיפקחנה עיניי עיוורות ויראו כולם ההבדל בחוש בין השונה פרקו מאה למאה ואחת, וההבדל אז לעתיד יהא כל כך מוחשי בדיוק כמו שעתה בזמן הזה כשאין לנו הבחנה וראייה אמיתית עם כל זה יש לנו הבחנה מוחשית בין עובד אלקים דהיינו השומר מצוותו לאינו עובד דהיינו בעל עבירה ומחלל התורה. ואם כן אין כוונת הפסוק לקרוא לשונה מאה פעמים שאינו עובד אלקים, וכאמור שם בגמרא: "עבדו ולא עבדו" תרוויחו צדיקים גמורים, אם כן המדובר הוא בב' צדיקים גמורים, אלא שלעתיד תהיה ההבחנה בין מדריגות הצדיקים עצמם, בדקויות שבדקויות כל כך פשוטה ברורה כמו שעתה בעידן הגלות ישנה לנו הבחנה פשוטה בין החוטא לשומר מצוות.

והעניין כנ"ל, דהשונה פרקו מאה ואחת אינו עליון על חבירו רק בשביל אותה פעם נוספת, אלא אותה פעם נוספת מגלה מהות אחרת וערך אחר שבקרבו לתורה, כך שגם המאה פעמים שלכאורה בהם שווים שני הצדיקים - בעצם אינם שווים, אלא האחד גילה התייחסות וערך מיוחד לכל עבודתו יותר מחבירו.

וזה הביאור בגמרא שם ששואלת היאך צדיק בשביל פעם אחת פחות נקרא לא עבדו, ומתרצת, צא וראה משוק של חמרין שעל נשיאת עשר פרסאות נוטלין זוז ועל נשיאת אחת עשרה פרסאות נוטלין ב' זוזין, וקשה, מה היגיון הנמשל בזה לשונה פרקו מאה ואחת על השונה פרקו מאה בלבד, אלא כאמור דכשם שאם עבר החמר את העשר פרסאות ישנו כבר מחיר אחר כי זהו מושג אחר, והתשלום זוז נוסף הוא אינו רק בשביל הפרסא הנוספת אלא על כל האחת עשרה, כן הוא השונה מאה ואחת זה אינו שיש כאן אחת נוספת בלבד, אלא זהו מושג אחר, ששופך אור גם על המאה הקודמים להחשב בעלי מהות אחרת לעומת אותו אחד ששנה מאה פעמים בלבד.

ד. מצוות קלות שאדם דש בעקביו - כשמקיימם, מורה הדבר על טוהר ומעלה פנימית עמוקה בנפש

ובזה יובן מה שנאמר ריש פרשת "עקב": והיה עקב תשמעון ושמר ה"א לך את הברית וגו', וראה שם כל

פרשת וירא

ההבטחות הנפלאות, ודרשו חז"ל ומובא ברש"י: "עקב - אם מצוות שאדם דש בעקביו תשמרון", הרי שכל ההבטחות הנפלאות נאמרו על המדקדק במצוות שאדם דש בעקביו, והטעם הוא דאדם המשמר מצוות קלות זה לא רק שעודף הוא על חבירו בכך שמשמר הוא את הקלות בלבד, אלא מורה הדבר על מהות אחרת של כל קיום מצוותיו גם הגדולות, כי זה מורה שאהבת ה' תקועה בלבו, ושאכן נפשו מטוהרה ונעלית למאד, כך שאינו דומה ערך מצוותיו למי שאינו מדקדק במצוות קלות דמורה על כל מצוותיו שאינם מאהבת ה' כראוי, כי האוהב אינו מסתכל על גודל המצוה אלא על המצוה.